

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2023. május 8.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

minden vizsgázó számára

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

OKTATÁSI HIVATAL

A szövegértési feladatok megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve részpontszámok adhatók. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- Az értékelő tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat, és a pontszámot adja hozzá a szövegalkotási feladat helyesírási pontszámaihoz. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségeket / jel különíti el egymástól.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírtnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A pontozásban figyelembe kell venni a felelet megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre! Bizonyos feladatok végén zárójelben közöljük, hogy mely szövegrészlet(ek) alapján kell választ megadnia.

Máté Andrea: A bikavér legendája

(1) A bikavér igazi magyar vörösborfajta: nemes száraz. Az előállítás módja szerint pedig több (minimum három) vörösborszőlő-fajta házasított borából készült borkülönlegesség. A fantáziánév a vér vörös színét és a bika által jelképezett vad természeti erő képzetét egyesíti. A bikavér legendáját az is táplálja, hogy a bor születésének helyét, időpontját, készítésének eredeti módját homály fedi, a dicsőségért sokáig vetekedett két város: Eger és Szekszárd.

(2) A bikavér kifejezés 150 éves múltra tekint vissza, bár a tudatos névhasználat ennél kissé fiatalabb. Ilyen mély, telt vörösszínű borféleséget már korábban is készítettek az Eger és a Szekszárd környéki borvidékeken. A bikavér készítése ezen borvidékek dűlőinek eltérő természeti adottságaira vezethető vissza. Egy gazdának több dűlőben volt kisebb-nagyobb szőlőültetvénye, amelyeket a természeti csapások (fagy, jégeső) és a betegségek nem egyforma mértékben érintettek, így soha nem ment tönkre az összes termés, és a termelő nagyobb biztonsággal számíthatott sikerre. A különböző adottságú – fekvésű, mikroklímájú – dűlők eltérő minőségű terméseit együtt feldolgozva optimális minőségű bort készíthettek maguknak a gazdák.

(3) Korábban a egyes szőlőfajtájú ültetvényekből egyszerre szüretelték a különböző szőlőket, és vegyesen dolgozták fel. A kék szőlőt taposással zúzták szét, majd a kádban rövid héjon erjesztéssel készült az egri vörösbor, amely a szőlőhéjból kiázott festékanyagtól sötétvörös, szinte feketébe hajló színt kapott. [...]

(4) Az elmúlt 100-150 évben azonban átalakult a bikavér készítésének filozófiája és technológiája. A szőlőültetvények a szőlőrekonstrukciók hatására egyre egységesebb képet mutattak, az eltérő szőlőfajtákat külön-külön ültették, egymástól elkülönítve szüretelték és tárolták. Majd a fajtatiszta borokból házasítással készítették a bikavért.

(5) A szőlőművelési és borászati eljárások fejlődésével megváltozott a bikavér fajtaösszetétele is. A 19. századig szinte kizárólag a *kadarka* és annak változatai jelentették a vörösbor alapanyagát a két borvidéken. Az első szőlőrekonstrukció (1880–1910) hatására a fűszeres zamatú *kadarka* mellett más kék szőlők jelentősége is megnőtt.

(6) Egerben megjelent a mélyvörös, testes *kékfrankos*, a tüzes és illatos *medoc noir*, valamint a lágyságot adó *oportó*, néha *cabernet*. Az így összeállított egri bikavér vált annak idején világhírűvé. Szekszárdon a *kadarka*, a *kékfrankos* és a *merlot* szőlőkből titkolt recept alapján készült a karakteres, fűszeres, gazdag ízvilágú, gránátvörös színű, zamatos, testes bikavér.

(7) A nagyüzemi termelés bevezetésével [...] a bikavér alapját a *kadarka* helyett a *kékfrankos* adta, a tüzességet pedig a *cabernet*-fajták nagyobb részarányával próbálták biztosítani, bár ezáltal átalakult a bikavér korábbi karaktere. Az utóbbi időszakban újra szorgalmazzák a szőlősgazdák a *kadarka* telepítését, és keresik az utat a bikavér eredeti ízvilága felé.

(8) A honfoglalás után a szekszárdi bencés apátság I. Béla király által kiállított alapító oklevele tartalmazta az első biztos adatot a környék szőlőműveléséről, amely felsorolta az 1061-es adományokat. Ebben név szerint is szerepeltek a Csin és Bika nevű szőlőskertek, amelyek a mai napig létező dülőnevek. Sokan azt a következtetést vonták le, hogy a bikavér kifejezés a Bika dülőnévből alakult ki.

(9) Az egri hagyományok a bikavér elnevezést Eger első, 1552-es török ostromához kötik. Úgy tartják, hogy a vár parancsnoka, Dobó István kapitány az ostrom szorongató óráiban vörösborot hozatott a várfalon harcolóknak. Az asszonyok hordták a falra a vérszínű folyadékot, amely vörösre festette a védők szakállát, sőt olykor még a páncélját is. Az ostrom döntő napjaiban az a hír terjedt el a török seregben, hogy a magyar katonák bikavért isznak. Így a bika ereje lüktet a magyarok ereiben, ettől váltak olyan vadakká, ezért a törökök inkább abbahagyták az ostromot.

(10) A kutatások szerint azonban hazánkban a török hódoltságig csak fehérbort készítettek. A törökök elől menekülő, illetve a török seregekkel együtt beérkező rácok hozták magukkal a *kadarka* fajtát és a héjon erjesztéses vörösborkészítés technológiáját Magyarországra. A *kadarka* alapvetően a török hódoltság területén terjedt el, így jutott el a Budai, az Egri, a Szekszárdi és a Villányi borvidékre (1541. Buda és Szekszárd, 1596. Eger elfoglalása). A 19. század közepéig azonban nem jelenik meg a bikavér kifejezés írott formában sem összeírásokban, sem oklevelekben, sem útleírásokban.

(11) A 19. századtól kezdve számos irodalmi alkotásban megjelenik a szekszárdi táj és legfőbb jellegzetessége, a bor. Szekszárd Garay Jánosnak – a nagyotmondó, kicsit itókás Hány János-figura megalkotójának – köszönheti a helyi óvörös borra használt bikavér nevet, amelyet a költő először *Szekszárdi bordal* című versében írt le 1846-ban. [...]

(12) Az Erdélyi János által szerkesztett *Magyar Közmondások Könyvében* a „Bikavér” címszónál a következőt olvashatjuk: „Így nevezik az erős veresbort, például az egri.” A szócikk nem zárja ki más borvidék hasonló névhasználatát, de nem is említ más vidéket. Azt azonban érdemes megjegyezni, hogy ebben az időszakban – 1850 és 1852 között – Garay, aki korábban Erdélyivel közösen indította el a *Regélő Pesti Divatlapot*, az egri fürdőknél próbált gyógyulást találni súlyos betegségére. Így nem zárható ki, hogy a költő személye hatással volt a bikavér kifejezés terjedésére. A „ki használta előbb a nevet” vitában nem érdemes egyik borvidék felett sem pálcát törni, mivel az egri és a szekszárdi bikavér a hazai borászat különlegességének számít, és sikerei az ország hírnevét öregbítették évtizedeken át.

(13) Az első tudatos bikavérkészítők – mint például a Gröber család – a 20. század elején tűntek fel. Vagyis a század első felében már Egerben és Szekszárdon egyaránt készítettek bikavért. A fejlődés sokáig töretlen volt, ám a második világháború után a szocializmus időszakának tervutasításos módszere nem kerülte el a borvidékeket sem. Eldöntötték, hogy az Egri Bikavérből exportmárkát faragnak. Ez egyet jelentett azzal, hogy Szekszárdot megfosztották a névhasználat jogától, a Szekszárdi Bikavért számúzték a szakkönyvek, az értelmező szótárak oldalairól. Ahogyan Garay János emléke a magyar irodalomban a feledés homályába merült, úgy vesztette el Szekszárd a bikavér hírnevét. Az Egri Bikavért ugyan világszerte ismert márkává tették, ám nem kiváló, hanem gyenge vagy csak közepes minőségű áruként, ami a nagyüzemi tömegtermelés elkerülhetetlen következménye volt.

(14) A változást az elmúlt nyolc-tíz év hozta meg. Szekszárd például újra használhatja a bikavér nevet – bár ezt Egerben inkább veszteségként élték meg. A Szekszárdi Bikavér visszakerült a borászati kiadványokba, de még mindig csak egy-egy rövid mondatban utalnak létezésére, míg az Egri Bikavér kiválóságáról hosszasan mesélnek. Sok idő és munka kell azonban ahhoz, hogy az egri és a szekszárdi bikavér megtépzott hírneve helyreálljon.

A feladatlap bázisszövege az eredeti forrásszöveg módosításával (rövidítésével, nyelvtani egyszerűsítésével), de az eredeti szöveg integritásának megtartása mellett jött létre. Az eredeti szöveg forrása:

Máté Andrea: A bikavér legendája. In: *Rubicon* 29. évf./2. különszám (2018), 40–41.

1. Mivel igazolja a szerző a címben is szereplő *legenda* szó használatát? Két válaszelemet említsen! (1)

Lehetséges válaszelemek:

- a bikavér születésének helyét/időpontját/készítésének eredeti módját **homály fedi**
- a **fantáziánév** a vér vörös színét és a bika által jelképezett vad természeti erő képzetét egyesíti
- a dicsőségért sokáig **vetekedett két város**: Eger és Szekszárd

A helyes válaszelemek más megfogalmazásban is elfogadhatók.

Adható 2, 1, 0 pont

2. Mi okból kezdtek a bikavér készítésével foglalkozni az Eger és a Szekszárd környéki borvidékeken a szöveg második bekezdése alapján?

Lehetséges válaszelemek:

- az eltérő természeti adottságok miatt / a különböző adottságú dűlők miatt
- (A szövegből vett idézet is elfogadható: „*A bikavér készítése az egri és a szekszárdi borvidékek dűlőinek eltérő természeti adottságaira vezethető vissza*”).

A megadottól eltérő, tartalmilag helytálló megfogalmazások is elfogadhatók.

Adható 1, 0 pont

3. Milyen előnyei származhattak a szőlősgazdáknak abból, ha több dűlőben is volt kisebb-nagyobb szőlőültetvényük? Három példát említsen! (2)

Lehetséges válaszelemek:

- a különböző természeti csapások (fagy, jégeső) nem egyforma mértékben károsították ezeket
- a betegségek nem egyforma mértékben károsították ezeket
- nem ment tönkre az összes termés
- nagyobb biztonsággal számíthattak sikerre
- A különböző adottságú – fekvésű, mikroklimájú – dűlők eltérő minőségű terméseit együtt feldolgozva optimális minőségű bort készíthettek maguknak a gazdák.

A megadottól eltérő, tartalmilag helytálló megfogalmazások is elfogadhatók. Válaszelemenként adható **1-1**, mindösszesen legfeljebb **3 pont**.

Adható 3, 2, 1, 0 pont

4. A bikavér igazi magyar vörösborfajta: nemes száraz. A szöveg alapján egészítse ki az alábbi adatok betűjelével a bikavérek típusainak jellemzőit összegző táblázatot! Egy betűjelet csak egy rovatba írhat. Példaként három betűjelet beírtunk a táblázatba. (3, 5, 6, 7)

A Összetevői: *kadarka*, a *kékfrankos* és a *merlot*.

B mélyvörös (szinte feketébe hajló) színű

C gránátvörös színű

D A nagyüzemi termelés bevezetésével a tűzességét a *cabernet*-fajták nagyobb részarányával igyekeztek biztosítani.

E A 19. századig szinte kizárólagos alapanyaga a *kadarka*.

F Összetevői: *kékfrankos*, *medoc noir*, *oportó* (néha *cabernet*).

G titkolt receptúra alapján készült

H A nagyüzemi termelés bevezetésével alapját a *kadarka* helyett a *kékfrankos* adta.

I tüzes és illatos

Válaszok:

EGRI BIKAVÉR	SZEKSZÁRDI BIKAVÉR	MINDKETTŐRE JELLEMZŐ
B	C	E
F	A	H
I	G	D

Minden helyes válasz **1** pont. A válaszok sorrendje eltérő lehet.

Összesen adható 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont

5. Válaszoljon a szöveg alapján az alábbi kérdésekre! (5, 10)

a) Kik hozták be Magyarországra a vörösbor készítéséhez szükséges szőlőfajtát?

Lehetséges válaszlelemek:

- A törökök elől menekülő, illetve a török seregekkel együtt beérkező **rácok**. / rácok

Adható 1, 0 pont

b) Milyen borkészítő eljárással gazdagodott nekik köszönhetően a hazai borkultúra?

Lehetséges válaszlelemek:

- A héjon erjesztéses vörösorkészítés technológiájával. / héjon erjesztés

Adható 1, 0 pont

c) Milyen jelentőséggel bírt az általuk behozott szőlőfajta a bikavér összetételének szempontjából?

Lehetséges válaszlelem:

- A kadarka a bikavér szinte kizárólagos alapanyaga a 19. századig./ alapanyag volt

Adható 1, 0 pont

A megadottaktól eltérő, tartalmilag helytálló megfogalmazások is elfogadhatók.

Összesen adható 3, 2, 1, 0 pont

6. Keresse ki a szövegből a megadott jelentéseknek megfelelő kifejezéseket! Adja meg a közölt kifejezések jelentését! Töltse ki a táblázatot! (1, 12, 13, 7)

A SZÖVEGBEN SZEREPLŐ KIFEJEZÉS	JELENTÉS
házasítás	Két- vagy többféle bor összekeverése, hogy az egyik minőségét a másikéval megjavítsuk.
pálcát törni [valami felett]	elítélni valamit / rossz véleményt fogalmazni valamiről
hírnevét öregbítették	tekintélyét gyarapították
a feledés homályába merült	megkopott / elhalványult / elfelejtették
szorgalmazzák	sürgetik, ajánlják, ösztönzik

A megadottól eltérő, helytálló megfogalmazások is elfogadhatók.

Válaszelemenként adható **1-1** pont.

Adható 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont

7. A bikavér elnevezéssel kapcsolatosan a szöveg számos részletre kitér.

a) A szekszárdiak vagy az egriek eredeztetik korábbról a bikavér elnevezést?

Lehetséges válasz:

- a szekszárdiak (1061-től / 1061-es oklevélben szerepel a Bika dülő név)

Adható 1 pont.

b) A szöveg alapján miért nem ihattak az egri vár védői vörösbort?

Lehetséges válasz:

- A kutatások szerint azonban hazánkban **a török hódoltságig csak fehérbort készítettek**, a név legendájában szereplő elnevezés nem vonatkozhatott saját készítésű vörösborra.

A megadottól eltérő, helytálló megfogalmazás is elfogadható.

Adható 1 pont.

Összesen adható 2, 1, 0 pont

8. Irodalmi alkotás és közmondásgyűjtemény is megőrökíti nemes borainkat.

a) Mi köti Garay Jánost a bikavérhez? Két eltérő válaszelemet említsen! (11)

- *Szegzárdi bordal* című versében írta le a bikavér nevet (1846).
- Szekszárd Garay Jánosnak köszönheti a helyi óvörös borra használt bikavér nevet.

A megadottól eltérő, helytálló megfogalmazás (akár a szövegből vett szó szerinti idézet) is elfogadható.

Adható 2 pont.

b) Mi köti Erdélyi Jánost a bikavérhez?

Lehetséges válaszelemek:

- Az Erdélyi János által szerkesztett *Magyar Közmondások Könyvében* a „Bikavér” címszónál a következőt olvashatjuk: „Így nevezik az erős veresbort, például az egrit.”
- A megadottól eltérő, helytálló megfogalmazás is elfogadható.

Adható 1 pont.

c) Mi köti össze Garayt és Erdélyit?

Lehetséges válasz:

- Garay és Erdélyi korábban közösen indították el a *Regélő Pesti Divatlapot*.

A megadottól eltérő, helytálló megfogalmazás (akár a szövegből vett szó szerinti idézet) is elfogadható.

Adható 1 pont.

Összesen adható 4, 3, 2, 1, 0 pont

9. A táblázat első oszlopában a szöveg első bekezdésének állításai találhatók. Mely későbbi bekezdésekben térnek vissza/kerülnek kifejtésre ezek a tartalmi elemek? A bekezdések számát írja a megfelelő helyre! Mindenhová csak egy számot írjon!

A BEVEZETÉSKÉNT SZOLGÁLÓ ELSŐ BEKEZDÉS TARTALMI ELEMEI:	AZ EZEKET KIFEJTŐ SZÖVEGRÉSZLETEKET TARTALMAZÓ BEKEZDÉSEK SZÁMA:
Az előállítás módja szerint pedig több (minimum három) vörösborszőlő-fajta házasított borából készült borkülönlegesség.	6
A dicsőségért sokáig vetekedett két város: Eger és Szekszárd.	12 vagy 13 vagy 14

Adható 2, 1, 0 pont

10. Hogyan alakult a szekszárdi és az egi bikavér sorsa a 20. századi magyar borkultúrában? Válasza két-két érdemi állítást tartalmazzon!

Lehetséges válaszselemek:

- A 20. század első felében már Egerben és Szekszárdon egyaránt készítettek bikavért.
- A fejlődés sokáig (a második világháborúig) töretlen volt.
- A második világháború után a szocializmus időszakában eldöntötték, hogy az Egi Bikavérből exportmárkát faragnak.
- Szekszárdot megfosztották a névhasználat jogától – a Szekszárdi Bikavért számúzték a szakkönyvek, az értelmező szótárak oldalairól.
- Az Egi Bikavért ugyan világszerte ismert márkává tették, ám nem kiváló, hanem gyenge vagy csak közepes minőségű áruként, ami a nagyüzemi tömegtermelés elkerülhetetlen következménye volt.
- A Szekszárdi Bikavér elvesztette hírnevét / elfelejtődött a 20. században.

A megadottól eltérő, tartalmilag helytálló megfogalmazások is elfogadhatók. Nem fogadható el, ha a vizsgázó a 14. bekezdésből ír válaszselemeket: „az elmúlt nyolc-tíz év” már a 21. század. A bázisszöveg megjelenési ideje 2018, ami a forrásmegjelölésből tudható.

Válaszelemenként adható **1-1**, mindösszesen legfeljebb **4 pont**.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont

11. Állítsa időrendi sorrendbe az alábbi, a bikavér történetével kapcsolatos állításokat a szöveg alapján! Írja be a megfelelő sorszámot (1–4.) a táblázat 2. oszlopába!

A fűszeres zamatú kadarka mellett más kék szőlők jelentősége is megnőtt.	3.
A bor egi változata – közepes minőségű áruként – ismert márkává vált.	4.
Az alapítólevél először említi a Bika dűlőnevet.	1.
A vérszínű folyadékot asszonyok hordták a várfalon harcolóknak.	2.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont

12. Jelölje, hogy melyik igaz és melyik hamis a következő állítások közül [Igaz (I) /Hamis (H)]! Ha hamisnak ítéli az állítást, döntését támassza alá a szöveg alapján!

	ÁLLÍTÁS	Igaz (I)/ Hamis (H)
A	Az egi vörösbor a taposással szétzúzott kék szőlő héjából kiazott festékanyagtól sötétvörös, szinte feketés színű.	I
B	Az utóbbi időszakban a szőlősgazdák újra szorgalmazzák a cabernet telepítését, és keresik az utat a bikavér eredeti ízvilága felé.	H
C	A <i>Magyar Közmondások Könyvében</i> a „Bikavér” címszónál kizárólagosan az egi borvidékhez köti a bikavér névhasználatát.	H
D	A nagyotmondó Garay Jánosnak köszönhetjük a bikavér elnevezést.	H

HAMIS ÁLLÍTÁS(OK) BETŰJELE	INDOKLÁS
B	Cabernet helyett a kadarka telepítését.
C	Kizárólagosan helyett: a szócikk nem zárja ki más borvidék hasonló névhasználatát, de nem is említ más vidéket.
D	Nem Garay János a nagyotmondó , hanem az általa teremtett Hány János.

A hamis válaszok csak az azt igazoló jó indoklással együtt érnek pontot.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont

Megjegyzés:

A magyar bor- és szőlőfajták helyesírásával kapcsolatban nincs egységes álláspont, más a nyelvészek, más a borászok álláspontja.

Magyar helyesírási szótár A magyar helyesírás szabályai tizenkettedik kiadása szerint (Akadémiai Kiadó): egri bikavér [borfajta].

Helyesírás (Osiris Kiadó) 222.: a szakirodalom legtöbbször márkanévként kezeli: Egri Bikavér

A bázisszövegben köznévi használatban a szőlő- és borfajták nevei kis kezdőbetűsek: például egri bikavér, kadarka, oportó.

A nagy kezdőbetűs írásmódot márkanévek esetén használjuk – eltérő változatokban: például Egri Bikavér / Egri bikavér.

A vizsgadolgozatok javításakor a helyesírás értékelése során mindezeket vegyék figyelembe.

ÉRVELÉS VAGY GYAKORLATI SZÖVEGALKOTÁSI FELADAT

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

Az értékelés általános elvei

1. Az érvelés vagy gyakorlati szövegalkotási feladat javítási-értékelési útmutatója két részből áll: a mindkét feladattípusra vonatkozó általános értékelési szempontokból, valamint az egyes feladatokhoz tartozó feladatspecifikus értékelési szempontokból. A megoldás értékelésekor az általános és a feladatspecifikus szempontokat egyaránt figyelembe kell venni.
2. Az általános értékelési szempontok az elvárható teljesítményt írják le. Amilyen mértékben teljesülnek az egyes szempontokhoz tartozó kritériumok, a javító tanár ezzel arányosan ítéli meg a szempontokhoz rendelt pontszámot. A feladatspecifikus értékelési szempontok közlik az adott feladathoz kapcsolódó lehetséges tartalmi elemeket, valamint a konkrét feladatkiírás függvényében megíthető pontszámokat.
3. Az értékelés során kizárólag a kitűzött két feladat valamelyikére adható pont. A vizsgázó összesen 0 pontot kap, amennyiben a feladatot egyáltalán nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladat témájáról írt. Ebben az esetben a szerkezet és a nyelvi minőség pontszáma is csak 0 lehet.
4. Ha a vizsgázó két feladatot is megoldott, és nem jelezte egyértelműen, melyiket szánja végleges megoldásnak, a sorrendben először szereplő feladatot kell értékelni.
5. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns helyes válaszelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadóak.
6. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontveszteséggel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást. A kirívóan rövid terjedelmű kidolgozás (max. 60 szó) összesen 0 pont. A rövid terjedelmű (60–120 szó) kidolgozás értelemszerűen mindhárom fő értékelési szempont szerint arányosan csökkenő pontszámokkal értékelendő. A jelentősen hosszabb terjedelem esetén (300 szó fölött) a szerkezeti pontszám csökkentendő.

Általános értékelési szempontok

Tartalmi minőség – érvek, állítások, gondolatok	4–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A vizsgázó írásműve a feladatban kijelölt problémához, témához kapcsolódik. - Az írásmű a feladatban kijelölt valamennyi szempontra utal, kitér, válaszol. - Az írásmű megfelelő mennyiségű érvet, állítást tartalmaz. - Az írásmű bizonyítja, hogy a vizsgázó megértette a feladatot, a problémáról képes hiteles, tárgyyszerű, ugyanakkor személyes véleményt alkotni. - A vizsgázó által kifejtett tartalmi elemek és állítások életszerűek, problémaérzékenyek, érvekkel alátámasztottak és meggyőzőek. - A szöveg koherens, nem jellemzőek az egymásnak ellentmondó állítások, gondolatok, javaslatok. - A szövegben nincsenek tárgyi tévedések. 	
Szerkezet	3–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A szöveg megfelel a kijelölt szövegtípus, szövegműfaj követelményeinek. - Szerkezeti egységei világosan azonosíthatóak. - A szöveg gondolatmenete logikus és arányos felépítésű, kerüli az önismétlést, és nem tartalmaz logikai hiányt. - A szöveg bekezdésekre oszlik. - A szöveg megfelelően alkalmazza a jelentésbeli és a grammatikai kohézió eszközeit. - A szöveg megfelelő terjedelmű (120-200 szó között). 	
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	3–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A vizsgázó a szövegtípusnak, szövegműfajnak és a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi regisztert használ. - A beszédhelyzethez, témához illő találó, pontos szókincs és kifejezések jellemzik a szöveget. - A szöveg a beszédhelyzethez, műfajhoz illő szerkezeti felépítésű és modalitású mondatokat használ. - A szöveg nyelvhelyességi szempontból kifogástalan. 	

Feladatspecifikus értékelési szempontok

Érvelés

„Az ősszel több iskolában is elinduló *Bringázz a suliba!* kampány arra kívánja felhívni a családok figyelmét, hogy az iskolába nem kell autóval járni, jól használható erre a kerékpár is. A projekt mellett, hogy az aktív, fenntartható közlekedést népszerűsíti, erősíti a helyi közösségeket, és jó hatással van a szülők és a gyerekek együttműködésére is.”

Forrás: <https://bikemag.hu/magazin/bringazz-a-suliba-kampany-a-szulo-es-gyerekek-fenntarthato-kozlekedeseert/>

Utolsó letöltés: 2022. szeptember 30.

A fentiekben idézett szöveg a 2022. évi *Bringázz a suliba!* mozgalmat népszerűsíti. Ön egyetért a kampány előnyeiről szóló írás megállapításaival? Gondolatainak megfogalmazásakor utaljon személyes tapasztalataira és a felvezető szöveg legalább egy közléselemére! Írásművében 3–5, egymástól jól elkülöníthető érvet használjon! Figyeljen a 120–200 szó terjedelem betartására!

Tartalmi minőség – érvek, állítások, gondolatok:

A maximális 4 pont akkor adható meg, ha az általános értékelési szempontok mellett az alábbi feltételek is teljesülnek:

- a vizsgázó a téma kidolgozásakor felhasználja a felvezető szöveg **legalább egy gondolatát** (közléselemnek tekinthető minden, a felvezető szöveg alapján megadott ténymegállapítás a kerékpározás hasznosságával kapcsolatban)
- írásműve 3–5, egymástól jól elkülönülő érvet tartalmaz
- a vizsgázó a témakifejtésben személyes tapasztalataira utal.

Amennyiben a fenti szempontok valamelyike nem teljesül, kritériumként 1-1 pont, vagyis összesen 3 pont levonható a **Tartalmi minőségre** az általános értékelési szempontok alapján megítélhető pontszámból.

A kampányszöveg egészének szó szerinti idézése vagy szövegrészletek változtatás nélküli felhasználása nem értékelhető közléselemként.

A feladatkiírás nem várja el a vizsgázótól, hogy az írásmű a kerékpározás előnyeit és hátrányait egyaránt tartalmazza!

Lehetséges érvek a *Bringázz a suliba!* kezdeményezés mellett

- A kerékpározás hozzájárul az aktív, fenntartható közlekedéshez. A kerékpározás valós alternatívája lehet az autós közlekedésnek. A közös élmény feltétlenül erősíti a közösségépítést: az együtt végzett tevékenység a közösséghez tartozás érzését alakítja ki.
- A kerékpárral iskolába járás segíti a szülők és a gyerekek közötti együttműködést, óvja a környezetet.
- A kerékpározás egészséges: az egész testet átmozgatja, az izmokat dolgoztatja, a keringési rendszert élénkíti. A rendszeres kerékpározás csökkenti a stressz negatív hatásait, ugyanakkor igazi sikerélményt nyújt, javítja a pszichés állapotot.
- A bringázás pénztárcát kímélő közlekedési forma; a kerékpár üzemben tartása elenyésző költséget jelent az éves benzin árához vagy a tömegközlekedési eszközök díjaihoz képest.
- Nem utolsó sorban: a bringázás menő! A gyártók minőségi és látványra is szép kerékpárokat fejlesztettek ki napjainkra.

Lehetséges érvek a *Bringázz a suliba!* kezdeményezés ellen

- Az utóbbi évek fejlesztései ellenére nincs megfelelő számú és minőségű kerékpárút, ezért a bringázás meglehetősen veszélyes. Az autósok nem veszik figyelembe a növekvő számú kerékpáros jelenlétét a közutakon és a városokban.
- Gyakran alakulnak ki konfliktusok a gyalogosok, kerékpárosok és autósok között, mert a közlekedésben résztvevők nem veszik figyelembe a másik szempontjait és érdekeit. A kerékpáros forgalomban sok vakmerő fiatal vesz részt, akik nem ismerik a közlekedési szabályokat, gyakran áthágják azokat, és ezzel kivívják a gyalogosok és autósok nemtetszését.
- A kerékpár meglehetősen drága. A családok sok esetben kényelmi megfontolásból az autót vásárlást és az autók fenntartását részesítik előnyben.
- Kerékpárral közlekedni hosszabb távon időigényes, és a fizikai igénybevétel miatt nem is kényelmes módja a közlekedésnek.
- A nagyszámú autó miatt a nagyvárosokban kizárólag szennyezett levegőben lehet bringázni.
- Sok iskolában nem megoldott a kerékpárok megfelelő tárolása.
- A kerékpározás nem feltétlenül segíti a közösségépítést vagy a generációk közötti együttműködést; bringázás közben nincs lehetőség kommunikálni.

További releváns érvek is elfogadhatók.

A **Szerkezet** és a **Nyelvi igényesség** (stílus, nyelvhelyesség) értékelése az általános értékelési szempontok alapján történik.

Gyakorlati szövegalkotás

Iskolájában az Öregdiákok Egyesületének elnöke minden tanév végén *Kiváló tanuló és sportoló* címet ad át egy arra érdemes ballagó diáknak. Ön a diákszövetség titkáráként Jelölt Jolánt ajánlja a díj elnyerésére.

Írjon ajánlólevelet Tóth László elnök úrnak címezve 120–200 szó terjedelemben! Használjon fel a mellékelt önéletrajzból legalább három olyan vonatkozó adatot, amelyekkel alátámasztja, hogy Jelölt Jolán méltó a díj elnyerésére! Ajánlását gazdagítsa két-három, Ön által megfogalmazott indokkal, körülménnyel!

A levél címzéséhez az alábbi adatokat használja:
Öregdiákok Egyesülete Tóth László elnök úr
5555 Diákváros, Alapítvány u. 10.

Önéletrajz

Személyes adatok:

Név: Jelölt Jolán

Születés: Város, 2005. 06. 10.

Tel.: +36 30 123 456

E-mail: jolan.jelolt@gmail.com

Cím: 6789 Város, Fő utca 1.

Családi állapot: hajadon

Tanulmányok:

2011-2019 ABC Általános Iskola

2019-2023 XY Gimnázium és Kollégium

Nyelvtudás:

Német B2 nyelvvizsga

Angol C2 nyelvvizsga

Versenyeredmények:

Országos Történelmi Verseny 8. helyezés (2021)

Jótkonysági úszóverseny 3. helyezés (2020)

Regionális Történelmi Vetélkedő 4. helyezés (2019)

Medence Kupa 7. helyezés (2018)

Tapasztalatok:

Nyári gyermektáborok megszervezése és lebonyolítása, angol nyelvű idegenvezetés

Célok: sikeres egyetemi felvételi vizsga, felsőfokú német nyelvvizsga, külföldi tanulmányok

Szabadidő: úszás, játék hangszereken (zongora, gitár, fuvola), néptánc

Jelölt Jolán

Város, 2023. április 15.

Lehetséges tartalmi elemek:

A Tartalmi minőségre maximális 4 pont akkor adható, ha az általános értékelési szempontban megfogalmazott feltételek az alábbiak szerint is teljesülnek:

a) A vizsgázó utal az ajánlás megírásának körülményeire, céljára. Említi az Öregdiákok Egyesületének hagyományát, a ballagáskor átadott *Kiváló tanuló és sportoló* címet, amelyre most ő Jelölt Jolánt ajánlja.

b) A vizsgázó a mellékelt önéletrajzból legalább három, a díj odaítélését alátámasztó adatot felhasznál. A személyes adatok és az iskolák megnevezése nem tartoznak ezek közé.

Példa a vonatkozó adatok helyes említésére:

Jelölt Jolánt javaslom a Kiváló tanuló és sportoló cím elnyerésére, mivel többek között angol C2 nyelvvizsgával rendelkezik, az Országos Történelmi Versenyen 8. (2021), a Jótkonysági úszóversenyen 3. helyezést (2020) ért el.

Más hasonló megfogalmazás és indok elfogadható, ha a megadott önéletrajz alapján készült.

c) A vizsgázó további 2-3 új elemmel egészíti ki az ajánlást. Uthalhat Jelölt Jolán személyiségének pozitív tulajdonságaira; szorgalmára, kitartására, megbízhatóságára, segítőkészségére, egyéb eredményeire.

Amennyiben az a)-b)-c) kritérium valamelyike nem teljesül, kritériumonként 1-1 pont, összesen 3 pont levonható a tartalmi minőségre az általános értékelési szempontok alapján megítélhető pontszámból.

Szerkezeti, műfaji elemek:

A maximális pontszám eléréséhez az alábbi elemeknek kell jelen lenniük a hivatalos levél műfaja, formája szerint: címzés (fejlécen), feladó, formális megszólítás, tagolt szöveg, dátum (elején vagy végén), elköszönő formula, aláírás. Amennyiben 2 elem hiányzik a fősoroltak közül, 1 pont levonandó a Szerkezet szempontja az általános kritériumok alapján megítélhető pontszámból. Amennyiben 3-4 elem hiányzik a fősoroltak közül, 2 pont levonandó a Szerkezet szempontja az általános kritériumok alapján megítélhető pontszámból. Amennyiben 5 vagy több elem hiányzik a fősoroltak közül, nem adható pont a Szerkezet szempontja, mivel ebben az esetben a szöveg nem tekinthető hivatalos levélnek.

A nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) terén az általános értékelési szempontok irányadók.

A MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

Értékelni csak az adott két téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Ha a vizsgázó egynél több szövegalkotási feladatot old meg, és választását nem jelöli egyértelműen (nem húzza alá, melyiket választotta, vagy nem húzza át a szerinte érvénytelen megoldást), akkor a javító tanárnak a vizsgadolgozatban szereplő megoldások közül a sorrendben első megoldást kell értékelnie.

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

Általános értékelési elvek

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.
2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 25 pont), a szövegszerkezetre (elérhető: 5 pont) és a nyelvi igényességre (stílus, nyelvhelyesség) (elérhető: 10 pont) adható pontok teljesítménytartományait. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. Az értékelő a dolgozatot a három értékelési szemponton belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.
4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns válaszelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
5. Ha a vizsgázó nem a feladatban kitűzött témát dolgozza ki, vagy egyáltalán nem oldotta meg a szövegalkotási feladatot, a szövegalkotási feladatra adható pontszáma minden értékelési szempontnál 0.

Tartalmi minőség – adható összesen 25 pont. A bázisszöveg és a feladat értéke; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszlemek megfelelése a feladat szempontjainak, szövegbázisának; a problémaérzékenység, lényeglátás, témataartás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás szerint.	
25–20 pont	a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol; kifejtett, indokolt, tárgyszerű állítások, következtetések; ítélőképesség, releváns értékítélet; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) meggyőző alkalmazása
19–15 pont	részleges megfelelés a feladat szempontjainak; helyenként kifejtetlen állítások, következtetések; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) részben elfogadható alkalmazása, esetleges tárgyi tévedések; több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény
14–10 pont	jellemzően hiányos megfelelés a feladat szempontjainak; kevés releváns, kifejtett állítás, helyenként megalapozatlan következtetések; korlátozott fogalmi tájékozottság, előfordul tárgyi tévedés; törekvés releváns vélemény megfogalmazására
9–5 pont	alig reflektál a feladatban adott szempontokra; többségében felületes közlések, megalapozatlan állítások; hiányos tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések; törekvés azonosítható vélemény megfogalmazására
4–0 pont	nem reflektál a feladatban adott szempontokra, sok tartalmatlan közlés, hiányzó vagy jellemzően téves fogalomhasználat; félreértések, alig vagy nem azonosítható álláspont
Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem: 400–800 szó) szerint.	
5–4 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem
3–2 pont	részben rendezett gondolatmenet; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás) elvárt terjedelem
1–0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (400 szónál kevesebb)

Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 10 pont. A nyelvi regiszter, a szókincs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.	
10–8 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, világos megfogalmazás és mondatszerkesztés; pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókincs; kifejező, árnyalt, következetes előadásmód; esetleg néhány kisebb nyelvi bizonytalanság
7–6 pont	gördülékeny megfogalmazás, átlátható mondatszerkesztés; az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; többnyire szabatos előadásmód; esetleg néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
5–3 pont	jellemzően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondatszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, nyelvhelyességi hibák; bizonytalanság a nyelvi regiszterben
2–0 pont	a szövegre nagyrészt jellemző igénytelen, pongyola nyelvhasználat; a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondatszerkesztés; sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: EGY MŰ ÉRTÉLMEZÉSE

Olvassa el és értelmezze Lázár Ervin novelláját! Jellemezze az írásműben a szereplők kommunikációját és a narráció sajátosságait! Értelmezze a történetben az ördög szándékát, valamint az ehhez kapcsolódó egyéni és közösségi cselekvéseket! Dolgozatában térjen ki a meseci-mitikus elemek novellában betöltött szerepére! *Megoldása 400–800 szó terjedelmű legyen!*

Lázár Ervin: A kovács

– Kénszagot érzek – mondta Szűcs Lajos.

A segéd csodálkozva rákapta a tekintetét, azt akarta mondani: „Hát aztán, gépész úr, hiszen a méhelben vagyunk.” Márpedig a *méhelben* – így nevezték Rácpácegresen a műhelyt – különböző gőzök és gázok keveregnek, rejtélyes szagokat böffen a fűjtatóval izzított szén, kesernyés párákat ereget a hűtődézsában kihunyó vöröslő vas, még az üllőről szertefröccsenő vascsillagocskák is illatoznak, fém-, égettputa-, füst- és kénszag lebeg itt mindig.

A segéd mégsem szólt, mert ahogy a mesterre nézett, látómezejében megjelent a műhelyajtó is, s az ajtófélfának támaszkodva ott állt egy úrféle, pantallóban és hosszú malaclopóban¹.

„Hogyhogy nem vettük észre, amikor bejött?” – ámult magában a legény, s hogy oly hosszú ideig bámult ugyanarra a pontra, odanézett a mester meg a kisinas is. A kisinas mindjárt észrevette, hogy ennek az embernek nagyon furcsa a lába. Önkéntelenül közelebb lépett a mesterhez, hogy védelme láthatatlan fénykörébe álljon.

– Jó napot, uram – mondta tisztességtudóan Szűcs Lajos –, észre sem vettük, hogy bejött.

Az úrféle köszönés helyett felröhintett.

– Maga az a híres kovács? – kérdezte kényeskedő bájjúnárhargon. Szűcs Lajos a maga részéről az ilyen hangot utálta a világon a legjobban.

– Eddig nem tudtam róla, hogy híres vagyok – mondta, és önérzetesen kihúzta magát. Ettől még vékonyabbnak látszott, feszes volt, mint a nyílpuska húrja.

– Úgy hírlík – mondta az idegen –, magát nem is porból meg hamuból gyúrta össze a Teremtő.

Elhallgatott. Talán kérdésre várt.

De arra aztán várhatott, mert nem szólt a mester se, a segéd se, a kisinas se. Hallgatásukba bekapcsolódtak a tárgyak is. Fönn a mennyezeten a nagybögőszerű fűjtató, a tűzhely két vasporfája, a vízszintes lendkerekű fűrőgép s a falon függő szerszámok, a menetvágók, laposfogók, kacsacsőrű fogók, vasfűrők, lukasztók, hidegvágók, kiskalapácsok, nagyok, s persze maga az üllő is – mind-mind súlyosan hallgatott.

¹ malaclopó: bő, galléros köpeny nagy zsebekkel

Így hát kérdés nélkül folytatta az idegen.

– Magát vasból kalapálta, nem igaz?!

A kisasnak elképzelt, ahogy Isten a Vashegyből kiszakít egy jókora tömböt, vörösre izzítja és kikalapálja belőle Szűcs Lajost. Így már érthető, hogy cingár ember léte hogy fér meg benne ennyi erő. Vasból van.

A mester azonban, úgy látszik, nem vette dicséretnek az idegen szavait, mert még feszebb lett.

– Mivel szolgálhatok az úrnak? – kérdezte kurtán.

– Na jó – böfönt a bájgúnár –, patkolja meg a lovamat.

Szűcs Lajos kitérte a kétszárnyú faajtót, amely akkorára volt méretezve, hogy a vasalni való szekeret be lehessen tolni rajta a műhelybe. Lópatkoláshoz ugyan fölösleges volt kinyitni, de úgy látszik, a mester nagyobb légtérre akart. Vagy a kényszagot érezte túl erősnek.

Már ajtónyitás közben szemrevételezte a lovat, és egy kicsit meghökkent tőle. Elsőre nem is tudta, hogy mi a lóban az ijesztő. Hogy ilyen nagy monstrum? Hogy szénfekete? Vagy a feketeségből kivillogó szeme fehérje? Vagy az, hogy sunyít? Ha a ló ellenségesen hátracsapja mind a két fülét, azt hívták Rácpácegyszeren sunyításnak. Ebből lehetett látni, hogy a ló rossz természetű. Ez rossz természetű volt, semmi kétség.

Ekkorra már gyűlni kezdett a nézőközönség is. A pusztaiak – honnan, honnan nem – megtudták, hogy valami készül a méhelben, és összesereglettek, tisztelettudó, nagy kört alkotva a sunyító fekete ló körül, szívükben nagy bizalommal a mester iránt, aki jelenlétüktől rögtön nagyobb bátorságra kapott, nem érdekelt már, hogy mitől ijesztő a nagy, fekete ló, leemelt a szögről egy félkész patkót, fölizzította – nyegegett a böhmő fűjtató, a két vaspofa között sisegett a szél –, és az izzó patkóval elindult kifelé, hogy a ló patájához mérje, tágítani kell-e, vagy szűkíteni.

– Ezt akarja ráverni? – kérdezte fitymálósan az idegen.

– Ezt hát. Nem azt mondta, hogy patkoljam meg?

Erre az idegen, se szó, se beszéd, odalépett a mesterhez, pusztá kézzel kivette az izzó patkót a fogó pofái közül, és egyetlen mozdulattal úgy összegyűrte, mintha nem is vasból, hanem nyers téstábol volna. A csúffá tett patkót odahajította Szűcs Lajos lába elé.

– Az én lovamnak rendes patkót csináljon!

Olyan csönd lett, amilyen Rácpácegyszer főnnállása óta még soha. Hallani lehetett a kisasnak szívdobbanását. Azért dobbant akkorát a kisasnak szíve, mert most értette meg, mitől furcsa ennek az embernek a lába. Meg a ló! Hát persze! Még egyszer odapillantott, hogy biztos legyen a dolgában. Biztos lehetett. A ló füle mögött két szarvacska meredt az égnek. Nem nagyobb egyik sem, mint egy hüvelykujj körmös vége, de szarv. És az idegen lába! Nem láb az, pata!

Odasüdüngött sóbálványként álló mesteréhez, s a nadrágja száránál fogva húzni kezdte befelé.

– Ne ráncigálj, az apád nemjóját – morrant mérgesen a mester, de azért engedelmesen megindult a műhelybe.

– Gépész úr – súgta odabent a gyerek –, ez az ördög!

– Azt hiszed, nekem nincs szemem? – súgta vissza Szűcs Lajos, és elkiáltotta magát: – Nyomd azt a fűjtatót!

Ezzel nekilátott. Egy egész nyaláb sínvasat tartott egyszerre a tűzbe, annyit, amennyiből öt szekér vasalása kitelne. Izzította, egybekalapálta, nyújtotta, hajlította, bumm-bumm a segéd nagykalapácsa, a mesteré meg egy az izzó vasa, kettő csilingelő az üllőre. Muzsikáltak a kovácsok. A rácpácegyszeriek odakint biztosan tudták, most már nagy baj nem lehet.

Elkészült a patkó, olyan súlyos, hogy nyögött alatta az üllőtartó tuskó. Szűcs Lajos a legnagyobb fogóval fogta. Feszült minden izma, amikor fölemelte. Odatartotta az ördög elé.

– Na, ezt tekergesse össze!

Az ördög ezzel a patkóval már nem mert kikezdeni, intett, hogy jó lesz. A mester fölverte a lóra. Aztán dolgozott tovább, sercegve röpködtek a szikrák, csengett az üllő, elkészítette a második patkót, a harmadikat, már a negyediket dolgozott.

– Még vasat! – mondta.

– Nincs több, mester úr – súgta neki a kisasnak.

– Mi az, hogy nincs több, hozd a szerszámokat – rendelkezett Szűcs Lajos.

A gyerek hordta a lángba a mester saját készítésű szerszámait, a gyáriakat, a drága menetvágó készletet, a fűrógépét lendkerekestül.

De ez sem volt elég.

– Még vasat! – kiáltotta Szűcs Lajos, jó hangosan, hogy a kintiek is meghallják. – Emberek, vasat! A rácpácesresiek szétszéledtek, de nem telt bele egy perc, már jöttek is újra, a csiraistállóból vasvillákat, marhaláncokat, a lóistállóból lóvakarókat, zablavasakat, kápakarikákat hoztak, az asszonyok hordták hazulról a faszenes vasalókat, parázscsüptetőket. Ili néni hozta a híres háromlábú vaslábosát, a gyerekek a játékaikat, röpikéket, gurigákat.

Nyelte a patkó a vasat, de csak készen lett.

– Nna! – mondta a mester, és inge ujjával megtörölte verejtékező homlokát. A segéd csurom egy víz volt, átizzadt a kisinás inge is.

Sistergett a patára illesztett patkó, s az égett pataszagba, ahogy az ördög lovához illik, egy kis kénköszag vegyült, a mester bevete a patkószögeket, egy kicsit egyengetett még a reszelővel, aztán főlegyenesedett, a ló vasalt patája lehuppant a földre. Így szólt: dönn.

– Na, meg van patkolva a lova – mondta Szűcs Lajos. Az ördög, ahelyett hogy megköszönte volna, fölvihogott, a lovára pattant, az övéről leoldott egy bőrzacskót, és Szűcs Lajos lába elé dobta. Nagyon csörgött benne valami.

– Itt a fizetség – mondta, és megsarkantyúzta a lovat. A ló könnyedén el akart ugrani, de Szűcs Lajos patkóinak súlya nem engedte, meglepetésében majdnem térdre esett.

– Gyia! – üvöltötte az ördög.

Az óriási dög nekiveselkedett, ropogtak az ízületei, dagadtak az izmai, két első lábát nagy nehezen emelte a földtől, de vissza is zuhantotta azonnal, a föld nagy recsegve-ropogva beszakadt, az ördög kétségbeesve üvöltözött, de mindhiába, zuhant a ló a patkó szakította gödörbe, s zuhant vele kecskelábú gazdája is. Vészjósló hangon morgott és remegett a föld, s mielőtt összezárult volna a rusnya ördög és rusnya lova fölött, Szűcs Lajos gyorsan fölkapta a lába elől az ígéretes bőrzacskót, és utánuk hajította.

Aznap nagy bált rendeztek Rácpácesresen, s bár a zenét csak hártypapírral fölszerelt fésűk szolgáltaták, mivel Mészáros Juliska citerahúrjai is odalettek az ördög patkójába, azért édig ért a jókedv. S kedves utazó, ha egyszer Rácpácesresre tévedsz, ne mulasd el az egykori méhel előtt a füledet a földre szorítani. Halk duhogást és döbbögést fogsz hallani. Máig ott küszködik a Sátán Szűcs Lajos patkóival.

Lázár Ervin: A kovács (2017) In: *Csillagmajor*. Helikon Kiadó, Budapest. 34–40.

A Tartalom szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó

- I. jellemzi az írásműben a szereplők kommunikációját és a narráció sajátosságait,
- II. értelmezi a történetben az ördög szándékát, valamint az ehhez kapcsolódó egyéni és közösségi cselekvéseket,
- III. kitér a mesei-mitikus elemek novellában betöltött szerepére.

Lehetséges tartalmi elemek a feladat kiírásának szempontjai szerint:

I. A szereplők kommunikációja és a narráció sajátosságai

1. A szereplők kommunikációja:

- Szűcs Lajos, a rácpácesresi kovács a Sátán megjelenésekor a rövid, „*Kénszagot érzek.*”-megjegyzést teszi. A műhelyében megszokott, állandó szag jelenléte most különös jelenséggént tűnik fel előtte. Az ördög jelenlétét szinte ösztönösen, a szaglása révén sejtí meg a történet elején.
- Segédje magyarázattal szolgálna a kovács felvetésére, de az úrféle megjelenésű, ekkor még fel nem ismert ördög megjelenése hallgatásra készíti.
- A különös látogatóra idővel Szűcs Lajos és inasa is felfigyel, ám a patás lábú ördög láttán az inas némán a kovács közelébe lép. Kommunikációja: testbeszéd.
- Szűcs Lajos a hétköznapi társalgás keretein belül, magázódva köszönti a különös vendéget.
- Az ördög nem köszön vissza. Helyette felröhög, majd hátsó szándéktól hízelegve, kényeskedő hangon, szintén magázódva környékezi meg a mestert: „*Maga az a híres kovács?*”.
- Szűcs Lajos válaszában lényegre törő („*Eddig nem tudtam róla, hogy híres vagyok*”). Magát kihúzza testbeszéde egészséges önérzetről árulkodik.

- Az ördög hazugsága, hogy tudniillik a kovácsot nem porból és hamuból alkotta a Teremtő, manipulatív szándékot jelez. Megszólalása nyájas, túlzó.
- Felvetésére a kovácsműhelyben senki részéről nem érkezik válasz. A felek közt nem jön létre kommunikáció. Még a tárgyak is hallgatnak. Az ördög további hazugságára („*Magát vasból kalapálta, nem igaz?!*”) a kovács kitérő választ ad és a hétköznapi társalgás nyelvén mesterségbeli tudását ajánlja fel a látogatónak.
- Az ördög saját lova patkolását udvariatlanul, „bőffenve” rendeli meg. Szűcs Lajos a lovat látva szélesre tárja a műhelyajtót. Néma tette jelzi félelmét.
- A kovács első kísérletét az ördög fitymáló gúnnyal utasítja el („*Ezt akarja ráverni?*”), majd szó nélkül gyűri össze a forró, kész patkót. Gesztusa természetfeletti erejét jelzi.
- A tapasztalaton túli, ártó erővel való találkozás a döbbenet csendjét hívja elő a rácpácesresiekből. Szűcs Lajos sóbálvánnyá válik, szavak helyett e testtartás mozdulatlansága beszél, a kisas pedig szintén némán ráncigálja el mesterét az ördög közelségéből.
- A kovács a Sátán jelenlétének biztos tudatában már szinte csak inasával beszél: vasat kér a négy patkó elkészítéséhez, melyek elkészültét hideg tárgyilagossággal közli: „*Na, meg van patkolva a lova*”.
- Az ördög a bőrzacskóba zárt fizetséget Szűcs Lajos lába elé dobja. Tette a megalázás szándékát jelzi. A kovács szótlanul veti a zacskót a föld alá süllyedő ló és lovasa után. Kettejük között ekkor már nem jön, nem jöhet létre kommunikáció.
- A valódi, a falusi közösség normáit is figyelembe vevő kommunikáció hiánya a novellában végig jellemzi az ördög és a főbb szereplők interakcióját. Ez a hiány önmagán túlmutató, jelképi értelemmel bír. Azt üzeni, hogy a gonosz erő csábítását, parancsát az ember nem fogadhatja el, arról érdemi párbeszédet semmilyen körülmények között nem folytathat.

2. A narráció sajátosságai:

- Az elbeszélésben valós és fantasztikus események keverednek. Megszólalásában tárgyilagos részletességgel mutatja be a kovácsműhely bizonyos kellékeit és az emberi szereplők kitüntetett reakcióit. Magyarázat nélkül említi és hagyja ugyanakkor az ördög jelenlétét és az emberi világba való bekapcsolódásának módját, illetve célját.
- Megnyilatkozása a novella elején folklorisztikus jegyet is hordoz - a „*méhel*” kifejezés használatával.
- Nem tesz utalást arra, hogy mikor játszódik a történet, ezáltal mitizálja, az időtlenség eszközével példázatosá teszi az elbeszélte eseménysort.
- Elbeszélői szerepében jól ismeri emberi hőseit, akiket azonban sem külső, sem belső tulajdonságaik révén nem jellemez részletesen. Ehelyett egy-egy cselekedetükkel, illetve beszédmódjuk révén utal lényegükre. A beszéddel történő jellemzés eszközét a Sátánnal kapcsolatban is használja.
- A narrátor a mesés elemek használata mellett tárgyilagos beszédmódot használ; hőseit csak ritkán minősíti (pl.: „*rusnya ördög és rusnya lova*”).
- A novella végén kiszól olvasójához: közlésével az időtlenség végtelenjében merevíti ki története zárlatát.

II. Az ördög szándéka és az ehhez kapcsolódó emberi cselekvések

- Az ördög a történet elején emberi öltözetben jelenik meg a kovácsműhelyben. Emberi nyelven beszél, közlésszándéka látszólag hétköznapi élethelyzetben mutatkozik meg: a lovát szeretné megpatkoltatni Szűcs Lajossal.
- Álöltözete viselése révén azonban valódi akaratát akarja leplezni. Archetipikus figurája népmesei környezetből ismerten ebben a novellában is az ember világába akar beleavatkozni. Rontást akar hozni rá, el akarja veszejteni. Egy földi poklot kíván létrehozni. A novellában valós célja érdekében csalással (álöltözet), hízélgéssel (bájjolog a

kovácsnak), hazugsággal (Szűcs Lajos vélt hírnevét tényként közli) és megfélemlítéssel (összegyűri az első patkót) is próbálkozik. Lovának patkoltatása tehát önmagán túlmutató, metaforikus értelemmel bír: a kovácmester munkájától valójában működésének elősegítését reméli. Akaratával így saját szolgálatába akarja állítani a mestert, metaforikusan a mindenkori embert. Alakját a mű végén az elbeszélő a bibliai Sátánnal azonosítja, amely közlés a zárlat új olvasata révén többletjelentéssel látja el a történet ördögét. A Sátán ősi, az irodalomtörténet különböző korszakaiból és műveiből ismert tevékenysége nem a világ közvetlen elpusztításán alapul, hanem azon, hogy magát az embert vegye rá saját és környezete megsemmisítésére. Ennek az eredeti szándéknak az eszközévé válik Szűcs Lajos és a lópatkolás, csakúgy, mint a fizetségnek szánt pénz.

- A kovácmester - hivatásának megfelelően - kezdetben ki akarja szolgálni a műhelyébe érkezett, ismeretlen ügyfelet. Miután a tapasztalaton túli jelenségek révén szembesül a megrendelő valódi személyével, cselekvő szándéka a rontó erő megsemmisítésére irányul. Ellenállása jelül nem folytat érdemi kommunikációt az ördöggel. Saját félelmét a faluközösség erejével leküzdve készíti el a négy súlyos patkót, ami által végül sikerül a föld alá, lényegében a pokolba taszítani a Sátánt. A tevékenységéért járó fizetséget a mélybe veti.
- Az ördög ártó szándékát a faluközösség összefogással, együttes erővel akarja ellehetetleníteni. Ezért áldozza fel egyiként – kicsi és nagy, férfi és nő egyaránt - minden, a patkók elkészítéséhez szükséges eszközét. Szándékuk a metaforikus olvasatban a Sátán megjelenése előtti, eredeti létállapot: a béke és harmónia helyreállítására, a rontás hatalmának legyőzésére irányul.

III. A mesei-mitikus elemek novellában betöltött szerepe

- Lázár Ervin *A kovács* című novellája több mesei elemmel is rendelkezik. Ilyen elem a mű elbeszélési tere, Rácpácegres, amely az alkotó valóságos lakhelyének nevét idéző, mégis szándékoltan fiktív környezetbe kalauzolja az olvasót. Ez az elbeszélési tér – az író tündéri realizmusának megfelelően – a fantasztikumot adja hozzá a történet valós elemeihez. Emellett példázatosá is teszi az elbeszélte eseményeket.
- A novella emberi szereplői mellett a testet öltött, patás ördög mesei karakter. Jelenléte az ember és a gonosz, ártó erő találkozásának lehetőségét kínálja. Olyan konfliktushelyzetet teremt, amelyben az ördögöt legyőzni akaró emberi akarat láthatóvá válhat. A novella zárlatának olvasóhoz szóló elbeszélői megjegyzése az ördög alakjában a testet ölteni nem képes, bibliai Sátánt ismeri fel. Figuráját és a mű példázatszerű üzenetét ez a belátás egy mélyebb, szakrális jellegű összefüggésrendszerbe helyezi.
- Szűcs Lajos hatalmas vaspatkói szintén mesei, fantasztikus elemek, csakúgy, mint a novella zárlata, melyben az ördögöt elnyeli a föld.
- A mű végének elbeszélői megjegyzése balladaszerű befejezéssel szolgál. Mesei elemként arról tájékoztatja az olvasót, hogy a Sátán és lova a mai napig a Rácpácegres alatti mélységben küszködik a Szűcs Lajos készítette patkókkal.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a Javítási-értékelési útmutatótól eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható.

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: ÖSSZEHASONLÍTÓ ÉRTELMEZÉS

Értelmezze az alábbi költeményeket! Elemzésében térjen ki a két vers lírai énjének magatartására és beszédmódjára! Mutassa be az alkotások Csokonai-képét! Értelmezze a költemények poétikai eszközeinek jelentésteremtő szerepét!

Fogalmazása 400–800 szó terjedelmű legyen!

<p>Petőfi Sándor: Csokonai</p> <p>Egy kálomista pap s Csokonai Egymásnak voltak jóbarátai. Kilódul egyszer Debrecenből S a jóbarát előtt megáll, S: ihatnám, pajtás! így kiált föl Csokonai Vitéz Mihály.</p> <p>„No, ha ihatnál, hát majd ihatol, Akad még bor számodra valahol, Ha máshol nem, tehát pincében; Ottan nem egy hordó bor áll,” Szólt a pap, s leballag véle Csokonai Vitéz Mihály.</p> <p>„Ihol ni, uccu!” fölkiált a pap, Amint egy hordóból dugaszt kikap; „Szaladj csapért! ott fõnn felejtém; „Szaladj õcsém, de meg ne állj!” És fölrohan lóhalálában Csokonai Vitéz Mihály.</p> <p>A likra tette tenyerét a pap; Csak vár, csak vár, hogy jön talán a csap, S a csap nem jött, és a pap morgott: „De mi az ördögöt csinál, Hol a pokolba’ marad az a Csokonai Vitéz Mihály?”</p> <p>Tovább nem gyõzte várni a csapat, Ott hagyta a hordót, (a bor kifolyt,) Fõlmén a pincébõl a házba, De ott fõnn senkit nem talál. Csak késõ este érkezett meg Csokonai Vitéz Mihály.</p> <p>Hát a dologban ez volt az egész: Kereste ott fõnn a csapat Vitéz, Zeget-zugot kikutat érte, De csak nem jön rá, hogy hol áll? És így csapért szomszédba mégyen Csokonai Vitéz Mihály.</p> <p>A szomszédban valami lakzi volt. Elébe hoztak ételt és italt; És ím az étel és bor mellett</p>	<p>Tóth Árpád: Invokáció Csokonai Vitéz Mihályhoz</p> <p>Szép este volt. Éreztem: az utolsó Ragyogó est! Egy csendes kerti lak Sötétben állt már: nagy, komor koporsó A bánatos és tiszta ég alatt: Igen, az volt, a holt Nyár koporsója, Vak, barna tömb; s a szõke hársak oldalt, Melyek lombját az alkony meggyújtotta, Mint sárga füstû fáklýák fellobogtak.</p> <p>S ím, ezüst vígság csattant át a csenden: Gyereksapat hancúzott, körbeálltak; Néztem, s lassan szívemre tódult minden, Minden, ami egy csüggedt órán fájhat: Ó, rendes élet! gyerek! feleség! - Szívem! mi kincsed van e dús világon? Vergõdõ kis szerelmek, szerteszt Gurult tervek, ó, tépett ifjuságom!</p> <p>Huszonhét esztendõm viszem batyumban, Elfáradt vándor, céltalan uton, Batyumban csupa lim-lom, ócska bûm van, Miért is hurcolom még, nem tudom, S miért a versek, ez a fáj, éber Ösztõn: árulni halk bánatomat, Mint cukros, fanyar fûgét a kucséber? - Így sírtam ott a hûvös fák alatt.</p> <p>S költõm! akkor Te jutottál eszembe, Te is nézted Debrecen fasor-rácsát, Mint tömlõc-rácsot bûs rab néz merengve, S már nem is várja víg szabadulását. Itt rejtegetted kínját életednek, S itt éhezett szelíd lelked halálra, Mert már nem izlett, rossz ínýû betegnek, A remény hamujában sült pogácsa...</p> <p>S mégis, magányod csendes, hûs õlén, - Mert a magány ad végsõ menhelyet: Ez a preri, hol mint sötét bölény, Nagyhomlokú tûnõdés lépeget, Mély dzsungel, hol a vén boa constrictor, A jóllakott bû, szívünkrol lebágyad, - Magányodban, betegen, árván, titkon, Mégis maradt egy felpihegõ vágyad:</p>
---	---

<p>És a zenének hanginál Csapot, papot, mindent felejtett Csokonai Vitéz Mihály.</p> <p>(Pest, 1844. november.)</p>	<p>Csokonaim! halál pálmái árnyán, Debrecen magány-prerijén bús farmer, Mint ácsolgattad vágyad! mit se várván, Bús kedvtöltésül, lassan, türelemmel; Épül-e össze valami belőle: Nagy és egész mű? - rezignáltan lested: Fő, hogy idejét az ember előlje, S ki tudja? tán boldog csoda is eshet!</p> <p>Egy éneket kezdted tervelni itt, Hogy fájó életed beléfelejtésed, A haza honfoglaló hőseit Álmodtad vissza, Árpád fejedelmet; Ki elveszítéd sorsod tartományát, Szerelmet, hitet, egészséget, mindent, Feléd az unt lét tikkadt nyomorán át A megnyert haza drága képe intett!</p> <p>Ó, mester! ím a késő famulus Megért: ha minden más kötés laza, Mi még a léthez fűzi ferde, bús Mikrokozmoszunk: ő, a szent haza! Túl csókon, könnyön, lázon és önzésen, Túl önmagunkon, tisztult órák hozzák Képét, magány s csönd, - s megindultan, szépen Utolsó álmunk: boldog Magyarország!</p> <p>A magyar remény-korszak kezdetén Így kezdted új dalt, reménytelen költőm, Mert ez a végső, szent virtus: szegény Magyar költő, bár félholtan is, költsön: Hátha a magyar Jövő szebben épül, Ha szívünk vérét vakolatul venné: Elénk bús szimbólummá ekként szépül A balladás Kőműves Kelemenné!</p> <p>Ezen merengtem én el akkor este, S felszegte fejét szívemben a bánat, S látott új eget s új földet, a messze Jövőben látta dús, boldog hazámat! És szóltam: Néki zengem éneket! Néki áldozom koldus kincsem, híven, E gyűszű könnyet: ifjú életem, És e marék vért: eldobogó szívem!</p> <p>Vemhes az Idő új honfoglalással, Költőm! én is honszerzést dalolok, Tán bús dal lesz, kevés fénnel, sok árnyal, S hősem tán gyöngé lesz, mint én vagyok; Tehozzád méltó hősul illet Árpád, Enyém bukik, s tán én is féluton Kidőlök, ám nincs vágyam, előbb, drágább, Mint dalba sírni, ahogy épp tudom.</p>
---	---

	<p>Csokonaim! ne szálljon ez az ének, Míg meg nem áldod. Eltűnődni jó, Hogy, valahonnan, munkám áldva nézed: Tiéd e csendes <i>invokáció</i> ! S most, ének, röppenj, úszó, halk monoplán! Ívelj, ha tudsz, magasztos távolokba, Bár szárnyaid közt búsan meghúzódván Egy vérző szív a kormányzó pilóta...</p> <p>(1913)</p>
--	--

Szövegközlések:

Petőfi Sándor összes költeményei (1972) Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. 200-201.

Tóth Árpád összes versei, versfordításai és novellái (1979) Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. 71-74.

Szómagyarázatok: kucséber: vándorkereskedő
boa constrictor: közönséges óriáskígyó

A **Tartalom** szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha

- I. a dolgozatíró elemzésében kitér a két vers lírai alanyának magatartására és beszédmódjára,
- II. bemutatja az alkotások Csokonai-képét,
- III. értelmezi a költemények poétikai eszközeinek jelentésteremtő szerepét.

Lehetséges tartalmi elemek a feladat kiírásának szempontjai szerint:

I. A lírai alanyok magatartása és beszédmódja:

Petőfi Sándor: *Csokonai*

- A költemény lírai alanya anekdotikus történetet beszél el.
- Történetmondásában tárgyilagosságra törekszik: a felidézett Csokonai-történetet kronologikusan meséli el.
- Beszédmódja jellemzően egyes szám harmadik személyű; a történet szereplőinek megnyilatkozásait, párbeszédét szó szerint idézi.
- Történetmondása a szöveg több pontján élőbeszédszerű elemeket tartalmaz („*Hát a dologban ez volt az egész*”, „*A szomszédban valami lakzi volt*”).
- Megnyilatkozásában olykor minősíti szereplőjét: („*Kilódul*”, „*fölrohan lóhalálában*”).
- Beszédmódja könnyed, derűs hangvételő, ironikus.

Tóth Árpád: *Invokáció Csokonai Vitéz Mihályhoz*

- A költemény lírai alanya múltidéző nézőpontból idézi fel korábbi nyáresti benyomásait és Csokonai Vitéz Mihályhoz kapcsolódó gondolatait.
- A jelen perspektívájából a vers végén a jövőbe is kitekint: formálódó műve érdekében fordul invokációjával a megidézett költőhöz. Az invokáció állandó eposzi kellékét az irodalmi hagyományoktól eltérő módon használja: kérésével nem isteni és nem női alakhoz fordul.

- Magatartása a költemény elején szemlélődő: a vers az este, az esti lak és a gyermekcsapat impresszionista leírásával indul (pl. „*Vak, barna tömb; s a szőke hársak oldalt*”).
- A szemlélődő költői magatartás a második versszak második felétől önelemző elmélkedésbe vált. A megszólalás indulati tartalommal gazdagodik („*Ó, rendes élet! gyerek! feleség! - / Szívem! mi kincsed van e dús világon?*”). Az érzelmi-indulati többletet a felkiáltások és a költői kérdés jelölik.
- Az önelemző megnyilatkozások egyes szám első személyben szólalnak meg (pl. „*Így sirtam ott a hűvös fák alatt.*”).
- A harmadik versszakban a létösszegzés válik uralkodó költői magatartássá („*Huszonhét esztendőm viszem batyumban, / Elfáradt vándor, céltalan uton, / Batyumban csupa limlom, ócska búm van*”). A strófában a létösszegzésből az önkifejezés, a költőlet belső parancsának (költői ars poetica) megfogalmazásáig jut el az elégikus beszédmódú lírai én.
- A következő versszakokban Csokonai Vitéz Mihály alakját idézi fel a lírai én, akinek életével sorspárhuzamot von („*Te is nézted Debrecen fasor-rácsát*”, „*S mégis, magányod csendes, hűs ölén*”).
- A sorspárhuzamon túl a következő szakaszokban költői elődjeként, mestereként tartja számon Csokonai Vitéz Mihályt: az alkotó *Árpádiász* című, befejezetlen nemzeti eposzára hivatkozik („*A haza honfoglaló hőseit! Álmodtad vissza, Árpád fejedelmet*” – „*Költőm! én is honszerzést dalolok*”). A versegységben új költői céljának felismeréséről számol be: saját honfoglalási témájú műve megírásának tervét fedi fel.
- A versegységben a lírai én a közösségi, nemzeti költészet művelésének erkölcsi parancsát fogalmazza meg („*Jövőben látta dús, boldog hazámat! / És szóltam: Néki zengem énekem!*”). Beszédmódja emelkedett, patetikus. Elragadtatottságát a költőelőd különböző megszólításai is jelzik („*S költőm!*”, „*Csokonaim!*”, „*Ó, mester!*”).
- A lírai én magatartása a versegységben reményteli: reménységének tárgyát a nemzet jövőjében látja („*Utolsó álmunk: boldog Magyarország!*”).
- Hangulatát a zárlatban alkotói kétségei határozzák meg („*Tán bús dal lesz, kevés fénnnyel, sok árnnnyal, / S hőszám tán gyöngye lesz, mint én vagyok*”).
- A tényleges invokációval az utolsó versszakban fordul Csokonai Vitéz Mihályhoz, akitől saját, megírandó, honfoglalási tárgyú művére áldást kér.

II. Az alkotások Csokonai-képe

Petőfi Sándor: *Csokonai*

- A Petőfi-versben a borivó, derűs, bohém, életvidám Csokonai Vitéz Mihály képe rajzolódik ki („*S: ihatnám, pajtás! így kiált föl*”).
- A szöveg társasági embernek mutatja Csokonait, aki jóbarátjához utazik Debrecenből, hogy vele borozhasson, mulathasson.
- A költeményben az élet örömeit és áldomásait élvező költő alakja bontakozik ki, aki az anekdotikus történet szerint, egy szomszédos lakodalomba tévedve, ott az étel, az ital és zene hatására megfeledkezett a csapról.

Tóth Árpád: *Invokáció Csokonai Vitéz Mihályhoz*

- Petőfi Sándor versében kezdetben a magánytól, a reménytelenségtől és a betegségtől szenvedő Csokonai Vitéz Mihály arcéle rajzolódik ki („*S mégis, magányod csendes, hűs ölén*”, „*Magányodban betegen, árván, titkon*”).
- A költemény Csokonai magányban fogant nagy tervéről, az *Árpádiász* című honfoglalási eposz megalkotásáról beszélve a költőt reménytelinek, türelmesnek láttatja. Olyan

művésznek, aki számára a költészet lelki gyógyulást is jelent az életben („*Mint ácsolgattad vágyad! mit se várván, / Bús kedvtöltésül, lassan, türelemmel;*”).

- A költemény Csokonai művészi küldetéstudatáról is beszél („*Mert ez a végső, szent virtus: szegény/ Magyar költő, bár félholtan is, költsön*”).

III. A poétikai eszközök jelentésformáló szerepe

Petőfi Sándor: Csokonai

- Petőfi Sándor költeménye poétikai eszközökben szegény alkotás. Az anekdotikus történetet elbeszélő, epikus jellegű vers közvetlenül kívánja felidézni a költőelőd, Csokonai Vitéz Mihály életének egy eseményét. A vers alapvető közlésszándéka nem igényli a változatos poétikai eszköztárat.
- A vers feltűnő poétikai vonása, hogy a történet szereplőinek megnyilatkozásait szó szerint idézi. Ezek a közléselemek az élőbeszéd közvetlenségét kölcsönzik az alkotásnak.
- Az azonos szerkezetű versszakokra tagolt alkotás strófáit refrénsor zárja („*Csokonai Vitéz Mihály*”). A költő neve benne minden esetben alanyként szerepel. Az ismétlések stílushatása a nyomatékosításon túl a témához illő, humoros, derűs hangvétel megteremtése.
- A költemény térszimbolikája különleges: a pince mélyéhez a bort és a mámor örömet kapcsolja, míg a fölötte álló házban csapatot kereső Csokonait az ördöggel hozza összefüggésbe („*De mi az ördögöt csinál, / Hol a pokolba' marad az a/ Csokonai Vitéz Mihály?*”).

Tóth Árpád: Invokáció Csokonai Vitéz Mihályhoz

- Tóth Árpád költeménye poétikai eszközökben gazdag alkotás. A vers nyitányának impresszionista leíró része – többek között – költői jelzőket („*Ragyogó est!*”), szinesztéziákat („*ezüst vígság csattan!*”), metaforákat („*...Egy csendes kerti lak/ Sötétben állt már: nagy, komor koporsó*”) és szimbólumot („*a holt Nyár koporsója*”) tartalmaz.
- A vers önelemző belső egységének indulati többlete a felkiáltó mondatokban és a költői kérdésben is kifejezésre jut. A szövegrészlet vándortoposzát a metonímia egészíti ki („*Huszonhét esztendőm viszem batyumban*”).
- A Csokonai Vitéz Mihály megidézett alakját tartalmazó szövegrész hasonlatokban („*Ez a preri, hol mint sötét bölény*”), megszemélyesítésekben („*Nagyhomlokú tünődés lépeget*”) és metaforikus képekben („*hol a vén boa constrictor, / A jóllakott bú*”) gazdag. Ezek a poétikai eszközök megjelenítik a költőelődot.
- A lírai én saját költői tervének bejelentésekor összetett képpel él („*Vemhes az Idő új honfoglalással*”). Benne a szimbólummá emelt idő, a „vemhesség” várakozása, jövőperspektívája kapcsolódik össze a lírai én tervezett művének tematikájával.
- A költemény halmozásai („*Szerelmet, hitet, egészséget, mindent*”) a nyomatékosítás célját szolgálják.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a javítási-értékelési útmutatótól eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható!

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
- szerkesztési hiba: - - - - -
- szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
- logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
- logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik:

~~~~~

Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.

- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- szövegbeli hiány jele: √
- a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel:
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel:
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától A magyar helyesírás szabályainak 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba.
(A központosítási hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora, motívum, szimbólum, avantgárd, ars poetica).
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. *-ban/-ben* és *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.
- A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A vizsgadolgozat a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhető, azaz 0 pont, ha:
- az érvelés vagy gyakorlati szövegalkotási feladatot a vizsgázó nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 12 szó
ÉS

- a műértelmező szövegalkotási feladatot nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 40 szó

ÉS

- a javító tanár úgy ítéli meg, hogy a szövegértési feladatsorban a vizsgázói megoldások terjedelme összességében nem teszi lehetővé a helyesírás és az íráskép értékelését.

- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró a javítani kívánt szót / szavakat áthúzza, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználát pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírás típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban, (pl. *hallás, kommunikáció, reggel*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel, százszor, színpad, mondja, hallgat, egyes, gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia, balatoni, vendéglátóipari, adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy, megy le, le fog menni, el tudja fogadni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
- felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban (pl. *árbóc, búra, metafora, dicsér, kíváncsi, turista*); az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), magyarszakkör, szabadvers, vendéglátóipari*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központozási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központozási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központozási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel

indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központosági hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központosági hibákra 4 hibapontnál több nem adható.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központosági hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0–2	8
3–4	7
5–6	6
7–8	5
9–10	4
11–12	3
13–14	2
15–16	1
17 –	0

Az íráskép értékelése

Adható összesen 2 pont a rendezettség, az olvashatóság és a kulturált forma (javítások, ékezethasználata kulturáltsága) alapján. A pongyola ékezethasználata hibái (az ékezetek egyéni vagy nehezen azonosítható módon jelölése) és a magánhangzók időtartamhibái nem moshatók egybe.

Teljesítményszintek:

- A dolgozat írásképe **0 pont**, ha az íráskép alig olvasható vagy a terjedelem nagy részében rendezetlen, vagy sok és kulturálatlan javítás van a szövegben, vagy a dolgozatíró az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. A felsorolt hibatípusok közül egyetlen hibatípus megléte is 0 pontot eredményez, ha nagyszámú hiba fordul elő.
- **1 pont adható**, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, s a külső forma hibáinak száma (javítások, ékezethasználata rendezettsége) néhány hibánál nem több.
- **2 pont adható**, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.